

Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalıklarının Belirlenmesi

Determination of Child Neglect and Abuse Awareness of Parents with Preschool Children

Hülya KULAKÇI ALTINTAŞ¹, Fadime ÜSTÜNER TOP², Tülay KUZLU AYYILDIZ³

ÖZ

Ebeveynlerin, çocuklarının ihmal ve istismara maruz kalmasını önlemek veya açığa çıkarmakta kilit bir rolü vardır. Bu çalışma, okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı farkındalıklarını ve ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla planlandı.

Çalışma tanımlayıcı kesitsel bir araştırma olup, evreni anasınıfı eğitimi gören toplam 379 çocuğun ebeveyni oluşturdu. Veriler Kişisel Bilgi Formu ve Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Ölçeği ile toplandı. Veriler bu araçların okullar aracılığıyla ebeveynlere ulaştırılması ile elde edildi ve veriler bilgisayar ortamında değerlendirildi.

Ebeveynlerin yaş ortalaması 35,89±5,25 olup, çocuk ihmal ve istismarına yönelik %28,6'sının bilgi aldığı, %67,2'sinin bilgi almak istediği belirlendi. Çocuk istismar ve ihmal farkındalık puan ortalamaları genel bilgi 2,94±0,39, fiziksel istismar 2,96±0,49, duygusal istismar 2,36±0,44, cinsel istismar 3,18±0,42 ve ihmal 2,71±0,57 olarak saptandı. Çocuk ihmali ve istismar farkındalık düzeyi annelerde, üniversite mezunu, tek çocuklu ve istismar/ihmal konusunda bilgi sahibi olan ebeveynlerde daha yüksekti.

Ebeveynler çocuk ihmali ve istismar farkındalık durumları genel bilgi, fiziksel istismar, cinsel istismar ve ihmali boyutunda orta düzeyde iken duygusal istismar boyutunda düşük düzeye sahipti. Ayrıca ebeveynlerin farkındalık düzeyinin bazı değişkenlerden etkilendiği belirlendi. Ebeveynlerin tutumları ve algıları, toplum sağlığı müdahalesi için vazgeçilmez hedefler olarak kabul edilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İhmali, Çocuk İstismarı, Ebeveynler, Farkındalık

ABSTRACT

Parents are crucial in preventing or exposing their children to neglect and abuse. This study was planned to determine the awareness of child neglect and abuse and related factors of parents who have children in the preschool period.

The study was descriptive cross-sectional, and the population consisted of the parents of 379 children receiving kindergarten education. The Personal Information Form and the Parents' Child Neglect and Abuse Awareness Scale collected the data. The data were obtained by delivering these tools to parents through schools and the data were evaluated in a computer environment.

The mean age of the parents was 35.89±5.25, and it was determined that 28.6% received information about child neglect and abuse, and 67.2% wanted information. Child abuse and neglect awareness mean scores were general knowledge 2.94±0.39, physical abuse 2.96±0.49, emotional abuse 2.36±0.44, sexual abuse 3.18±0.42, and neglect 2.71±0.57 was detected. The awareness of child neglect and abuse was higher among mothers, university graduates, parents with an only child and knowledge about abuse/neglect. The awareness of child neglect and abuse was higher among mothers, university graduates, parents with an only child and knowledge about abuse/neglect.

While parents' awareness of child neglect and abuse was moderate in general knowledge, physical abuse, sexual abuse and neglect, they had a low level of sensory abuse. In addition, some variables affect parents' level of awareness. Parental attitudes and perceptions are considered indispensable targets for community health intervention.

Keywords: Child Abuse, Child Neglect, Parents, Awareness

Çalışmanın etik kurul onayı Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik kurulundan alınmıştır (22.11.2021/104605-374).

¹Doç. Dr. Hülya KULAKÇI ALTINTAŞ, Halk Sağlığı, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Hemşirelik Bölümü, huyla.kulacki@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4191-1559

²Doç. Dr. Fadime ÜSTÜNER TOP, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, fadime.ustuner@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7341-5704

³Prof. Dr., Tülay KUZLU AYYILDIZ, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, tayyildiz67@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8924-5957

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Fadime ÜSTÜNER TOP
fadime.ustuner@giresun.edu.tr

Geliş Tarihi / Received: 26.03.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 25.12.2023

GİRİŞ

Çocuğa yönelik her türlü kötü muamele olarak tanımlanan çocuk ihmal ve istismarı tüm dünyada gün geçtikçe artarak önemli boyutlara ulaşan küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.¹ Çocuk ihmali ve istismarı tıbbi, hukuki, ahlaki ve psikososyal boyutları olan önemli bir toplumsal sorundur.² Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuk istismarını, “çocuğun sağlığına, gelişimine, yaşamına ve onuruna zarar verebilecek her türlü fiziksel, duygusal, cinsel kötü muamele ve ticari kazanç amaçlı çocuğun kullanılmasını içeren davranışlar” olarak tanımlamaktadır.³ Çocuk ihmali ise, “başta anne/baba olmak üzere, bakmakla yükümlü kimseler ve diğer yetişkinlerin, çocuğun bakım, beslenme, barınma, sevgi, güven ve eğitim gibi temel gereksinimlerini karşılamaması sonucu, çocuğun gelişiminin ve güvenliğinin zarar görmesi” eylemlerini içermektedir.⁴

Gelişim devam ederken çocuklar onları hayata hazırlayan zorluklarla karşılaşır. Çocukların çevresinde bu yolculukta onlara destek olacak ve sağlıklı gelişimleri için rehberlik edecek güvenilir yetişkinler olmalıdır. Ancak bu yetişkinlere sahip olamayan çocuklar da bu rehberlikten yoksundur.⁵ Bireyin ev, okul ya da iş gibi ilişkileri mikrosistem olarak tanımlanmaktadır. Ekolojik sistem yaklaşımının bir katmanı olan mikrosistemde çocuğun ebeveynleri ile etkileşimi önemlidir. Ebeveynler, çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynar ve onları pek çok olumsuzluktan korumak konusunda büyük bir sorumluluğa sahiptir.⁶ Bu nedenle, sağlıklı bir kişilik, benlik saygısı ve özgüven sahibi bir çocuğun gelişiminde aile büyük rol oynar; çocuğun topluma yararlı bir birey olması için fiziksel, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimine uygun desteği sağlar.

Ihmal ve istismarın çocuğa genellikle en yakını olan kişiler tarafından uygulanıyor olması nedeniyle çocuk ihmal ve istismarında en büyük risk etmenlerinden biri olarak aile görülmektedir.⁷ Çocuğun ebeveyn ile etkileşimi, ebeveynin kendi tutumları ve

çocukluk döneminde ebeveynin istismara maruz kalması, bir sorunu çözmek için şiddete başvurması vb., ailenin mikrosistem düzeyinde çocuk ihmal ve istismarında en önemli risk etmenleri içerisinde olduğuna işaret etmektedir.^{4,8} Ebeveynlerin çocuk yetiştirmede uyguladıkları disiplin yöntemleri ve tutumları bazen istismar davranışlarıyla örtüşmektedir.^{8,9} Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarını korumak için çocuk ihmal ve istismar davranışlarının ne olduğunu bilmeleri ve böyle bir durumla karşılaştıklarında nasıl davranacaklarını bilmeleri gerekmektedir. Öncelikle ebeveynlerin istismarın ne olduğu ve istismarı nasıl tanımladıkları konusunda ne kadar bilinçli oldukları belirlenmeli ve ailelere bu doğrultuda yol gösterilmelidir.

İstismarın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin sadece istismara uğradıkları dönemde değil, yaşamları boyunca devam ettiği veya ölüme neden olduğu birçok araştırmada görülmektedir.^{10,11} İstismarın fiziksel, davranışsal ve duygusal belirtileri, çocuğun istismarın gerçekleştiği andaki gelişim aşamasına, istismarın şiddetine, failin çocukla ilişkisine, istismarın devam ettiği sürenin uzunluğuna ve çocuğun çevresindeki diğer faktörler bağlı olarak çocuklar arasında farklılık gösterir.^{12,13} Çocukların cinsel istismarı, depresyon, anksiyete yeme bozuklukları, zayıf benlik saygısı, travma sonrası stres bozukluğu, okul/öğrenme sorunları, madde kötüye kullanımı, yıkıcı davranış, yetişkinlikte suçluluk ve intiharla sonuçlanmıştır.^{14,15} Duygusal istismar, çocukların aileden soyutlanmayı tercih etmelerine, değersizlik duygularına sahip olmalarına, uyumsuz ve saldırgan davranışlar geliştirmelerine¹⁶ ve ileri yaşlarda ilişki kurmada sorunlar yaşamalarına^{9,17} neden olmaktadır. Ayrıca araştırmalar çocuk istismarının inme, kanser ve kalp hastalığı gibi birçok hastalıkla önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir.¹⁸

Türkiye'de Sofuoğlu ve ark. (2016) çalışmasında çocuklara kötü muamelenin yaygın olduğunu ve önemli bir sağlık sorunu

olduğunu, ancak ebeveynlerin bunun boyutu hakkında bilgi sahibi olmadığını göstermiştir. Çalışmada aynı zamanda ebeveynlerin çocuklara kötü muameleyi eksik bildirme eğiliminde olduğu belirlenmiştir.¹⁹ Böyle bir bulgu, çocuk ihmal ve istismara ilişkin ebeveyn algılarının ve farkındalığının çok önemli olduğunun altını çizmektedir. Sorumlu ebeveynlerin bilgi ve tutumları, çocuk istismarının önlenmesinde önemlidir⁴, bu nedenle toplumdaki ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı hakkında temel bilgiden yoksun olup olmadığını belirlemek çok önemlidir.

Okul öncesi dönemde yaşanan bu sorunlar gelecekteki yetişkinlik hayatını da etkileyerek örselelenmişliğe ve daha birçok probleme neden olmaktadır. Çocuk ihmali ve istismarı okul öncesi dönemi etkileyen sorunlardan olup, çocuğun optimal sağlığını tehdit eden önemli bir halk sağlığı krizidir. Ebeveynlerin çocuklarının gelişimi ve eğitiminde hayati bir rolü olduğundan çocuğa

ve aileye çocuğun korunmasız olduğu, zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişiminin gerçekleştiği okul öncesi dönem içerisinde verilen nitelikli eğitim ile birçok toplumsal sorunun önlenmesi sağlanabilmektedir.²⁰ Çocuk ihmal ve istismarını önlemede ebeveynlerin farkındalık düzeyleri bu noktada kilit durumdadır.

Bu çalışma, okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyleri ve ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla planlandı. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt arandı:

1. Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin çocuk ihmaline ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri nedir?
2. Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin çocuk ihmaline ve istismarına yönelik farkındalıklarını etkileyen faktörler nelerdir?

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Türü

Bu çalışma tanımlayıcı kesitsel bir araştırmadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini bir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bağımsız iki anaokulunda, Kız Meslek Lisesi bünyesinde bir uygulama anaokulunda, iki ilkokul ve bir ortaokul bünyesinde bulunan anasınıflarında eğitim gören toplam 379 çocuğun ebeveyni oluşturdu. Araştırma 311 çocuğun ebeveyni ile yürütüldü. Evrene ulaşılma oranı %82,1'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, ebeveynlerin ve çocukların sosyodemografik ve bazı özelliklerini değerlendirmek için 'Kişisel Bilgi Formu' ve ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismar farkındalık durumlarını değerlendirmek için "Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Ölçeği" kullanıldı.

Kişisel Bilgi Formu: Formda, ebeveynlerin ve çocukların sosyodemografik özelliklerini sorgulayan sorular (yaş, cinsiyet, eğitim durumu vs) bulunmaktadır.

Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Ölçeği (EFİÇÖ): Ölçek Ünal ve Boz (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 45 maddeden oluşmuş olup, 5 alt boyut içermektedir. Ölçeğin alt boyutları Genel Bilgilere Yönelik Farkındalık (1,2,3,4,17,18,22,27,34,35,41,43. maddeler), Fiziksel İstismara Yönelik Farkındalık (9,13,20,29,36,42. maddeler), Duygusal İstismara Yönelik Farkındalık (7,10,14,19,21,23,24,25,26,28,31,32,37,40,45. maddeler) Cinsel İstismara Yönelik Farkındalık (5,6,8,11,15,33,38,44. maddeler) ve İhmale Yönelik Farkındalık (12,16,30,39. maddeler) oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 1'den 5'e kadar likert tip (Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum) değerlendirme içermektedir. Ölçeğin alt boyutunu oluşturan maddeler puanları (1-5)

toplanmıştır. Puanlama sonucu 1,00-1,79 çok düşük, 1,80-2,59 düşük, 2,60-3,39 orta, 3,40-4,19 yüksek, 4,20-5,00 çok yüksek düzey farkındalık olarak ifade edilmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,814'dır. Alt boyutlarda ise Genel Bilgiler alt boyutunda 0,656, Fiziksel İstismar alt boyutunda 0,797, Duygusal İstismar alt boyutunda 0,856, Cinsel İstismar alt boyutunda 0,797 ve İhmal alt boyutunda 0,904 olarak belirlenmiştir.⁶

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 15 Şubat 2022- 22 Nisan 2022 tarihleri arasında toplandı. Gerekli izinler alındıktan sonra okul yönetimleri ile görüşülerek araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verildi. Veri toplama araçları anaokulu müdürlükleri aracılığıyla anasınıflı öğretmenlerine verildi. Veri toplama formları ebeveynlere okul yöneticileri ile görüşülerek ilgili sınıflarda görevli öğretmenler aracılığıyla ulaştırıldı. Gönüllü katılımcıların doldurdukları formları tekrar öğretmenlere ulaştırmaları istendi. Veri formların dönüşün sağlanması için öğretmenlerle görüşülerek iki kez hatırlatma yapıldı. Formlar ebeveyn dönüşleri tamamlanınca araştırmacı tarafından okul idaresinden teslim alındı.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için öncelikli olarak bir Üniversitenin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan

(22.11.2021/104605-374) ve çalışmanın yürütüldüğü ilin Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (E-45865702-604.01.01-40832686/07.01.2022) yazılı izin alındı. Helsinki Bildirgesi ilkeleri kapsamında katılımcılara bilgi verildi. Katılımcıların gönüllülük ilkesine uygun olarak yazılı izinleri sağlandı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 20 versiyon kullanılarak analiz edildi. Çocuk ihmal ve istismarı farkındalık düzeyi ve tüm değişkenler için tanımlayıcı analizler yapıldı. Verilerin normallik dağılımının incelenmesi için Kolmogorov - Smirnov dağılım testi yapıldı. Bağımlı değişkenlere karşı bağımsız değişkenlerin oranlarını ve ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t testi uygulandı. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında ikiden fazla grup ve normal dağılım gösteren durumlarda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (One way) Anova testi ve farklılık kaynağının belirlenmesinde LSD testi uygulandı. Normal dağılım göstermeyen durumlarda Kruskal Wallis Varyans Analizi ve farklılık kaynağının belirlenmesinde Benferroni Düzeltmeli Mann Whitney U Testi yapıldı. Bulgular %95 güven aralığında, <0,05 p değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ebeveynlerin yaş ortalamasının 35,89±5,25 olduğu, %83,6 oranında anketi annelerin doldurduğu, % 52,1'inin çalışmadığı, %45,3'ünün üniversite mezunu, %69,1'inin gelirinin giderine eşit, %55,3'ünün 2 çocuk sahibi olduğu, %83,9'unun çekirdek ailede yaşadığı ve %75,2'sinin primer bakım vericisinin anne olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Ebeveynlerin %28,6'sının çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi aldığı, bilgi alanların ise ilk üç sırada kitap, dergi, broşür, radyo, tv, internet ve seminer olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin %43,1'inin çocuk

ihmali ve istismarına yönelik bilgilerini kısmen yeterli bulduğu ve %67,2'sinin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi almak istediği belirlenmiştir (Tablo 2).

Ölçek alt boyut puan ortalamalarına baktığımızda genel bilgilere yönelik farkındalık 35,44±4,78, fiziksel istismara yönelik farkındalık 17,80±2,96, duygusal istismara yönelik farkındalık 34,45±6,66, cinsel istismara yönelik farkındalık 25,48±3,36, ihmale yönelik farkındalık 10,86±2,30 olarak hesaplanmıştır (Tablo 3).

Tablo 1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	n	%
Ebeveyn yaş X ± SS = 35,89 ± 5,25		
Ebeveyn		
Anne	260	83,6
Baba	51	16,4
Çalışma durumu		
Çalışıyor	149	47,9
Çalışmıyor	162	52,1
Ebeveyn eğitim durumu		
İlkokul	33	8,9
Ortaokul	37	11,9
Lise	102	32,8
Üniversite	141	45,3
Ebeveyn gelir durumu		
Gelir giderden az	39	12,5
Gelir gidere eşit	215	69,1
Gelir giderden fazla	57	18,3
Ebeveyn çocuk sayısı		
1 çocuk	86	27,7
2 çocuk	172	55,3
3 çocuk	53	17,0
Aile tipi		
Çekirdek	261	83,9
Geniş	34	10,9
Parçalanmış	16	5,1
Çocuğa bakan kişi*		
Anne	234	75,2
Aile büyükleri	87	28
Akraba	7	2,3
Bakıcı	18	5,8
Kreşe gidiyor	38	12,2
Toplam	311	100,0

*Ebeveynler birden çok yanıt vermiştir. n: Sayı, %: Yüzde

Tablo 2. Ebeveynlerin İhmal ve İstismara Yönelik Bilgi Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	n	%
Bilgi alma		
Evet	89	28,6
Hayır	222	71,4
Bilgi alınan yer*		
Okul eğitimi	17	5,5
Radyo, tv, internet	68	21,9
Kitap, dergi, broşür	86	23,5
Sağlık personeli	13	4,2
Seminer	20	5,9
Hizmet içi eğitim	17	5,5
Bilgi almak isteme		
Evet	209	67,2
Hayır	102	32,8
Bilgiyi yeterli bulma		
Çok yeterli	44	14,1
Yeterli	115	37,0
Kısmen yeterli	134	43,1
Yetersiz	18	5,8
Toplam	311	100,0

*Ebeveynler birden çok yanıt vermiştir, n: sayı, %: Yüzde

Ebeveynlerin fiziksel, duygusal istismara ve ihmale yönelik farkındalıklarının anne baba olma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0.05$); annelerin ölçeğin bu alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının babalardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin duygusal istismara ve ihmale yönelik farkındalıklarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Farklılığın üniversite mezunu annelerin duygusal istismar ve ihmale yönelik farkındalıklarının diğer gruplardan yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo 4).

Çocuk sayısına göre ebeveynlerin duygusal istismara yönelik farkındalıklarının anlamlı farklılık gösterdiği ve bir çocuğa sahip ebeveynlerin bu alt boyuttan iki ve üç çocuğa sahip ebeveynlerden yüksek puan aldığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi alma durumlarına göre fiziksel, duygusal ve ihmale yönelik farkındalıklarının anlamlı farklılık gösterdiği; çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi alan ebeveynlerin bu alt boyutlardan aldıkları puan ortalamalarının almayanlara kıyasla daha yüksek olarak saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 4).

Çocukları her türlü ihmale ve istismara karşı korumak ebeveynler, toplum ve devletin ortak çabası olmakla birlikte, çocuklarını her türlü kötü muameleden korumak öncelikle ebeveynlerin sorumluluğundadır.¹⁵ Bu nedenle ebeveynler çocuk ihmali ve istismarı belirtilerinden şüphelenilmesinde, bu belirtilerin tanımlanmasında önemli bir rol oynar ve uygun makamlara en kısa sürede bildirmek onların birincil sorumluluğudur. Ebeveynlerin bu sorumlulukları yerine getirebilmesi için ise konuya ilişkin farkındalıkları ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi çözüm önerilerin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmada çocuk ihmali ve istismarı farkındalık ölçeği puan ortalamaları genel bilgi, fiziksel istismar, cinsel istismar ve ihmal boyutunda orta düzeyde, duygusal istismar boyutunda ise düşük düzeyde saptandı. Şenol çalışmasında ebeveynlerin

farkındalık durumu yönelik ortalamaları genel bilgi 3,55±0,37, fiziksel istismar 3,77±0,49, duygusal istismar 3,97±0,55, cinsel istismar 3,92±0,47, ihmal 3,55±0,67 olarak belirlenmiştir.²¹ Bulgularımıza benzer

olarak Ünal ve Boz'un (2020) çalışmasında da ebeveynlerin farkındalık durumu duygusal alt boyutta düşük düzeyde iken diğer boyutlar orta düzeyde belirlenmiştir.

Tablo 3. Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Alt Boyut Ortalamalarının Dağılımı

Ölçek alt boyutları	X	SS	Median	Min-Max
Genel Bilgilere Yönelik Farkındalık	35,44	4,78	35,0	21,0-49,0
Fiziksel İstismara Yönelik Farkındalık	17,80	2,96	18,0	9,0-26,0
Duygusal İstismara Yönelik Farkındalık	34,45	6,66	35,0	21,0-56,0
Cinsel İstismara Yönelik Farkındalık	25,48	3,36	25,0	11,0-37,0
İhmale Yönelik Farkındalık	10,86	2,30	11,0	4,0-17,0

Tablo 4. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Ölçek Puanlarının Dağılımı

Değişken	Genel Bilgilere Yönelik	Fiziksel İstismara Yönelik	Duygusal İstismara Yönelik	Cinsel İstismara Yönelik	İhmale Yönelik
	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS	X ± SS
Ebeveyn					
Anne	35,33±4,86	19,82±4,55	38,30±2,37	20,41±4,26	12,01±4,02
Baba	35,98±4,31	18,01±4,28	36,32±2,07	19,66±3,90	10,88±3,67
Test Değeri (p; t)	0,378; -0,882	0,0001; -3,600	0,008; -2,723	1,168; -2,232	0,007; -1,724
Çalışma durumu					
Çalışıyor	35,39±4,77	18,24±2,21	37,26±4,35	26,89±5,78	11,78±2,34
Çalışmıyor	38,20±4,86	18,56±3,28	38,01±5,12	26,45±4,67	10,89±3,01
Test Değeri (p; t)	0,194; -1,303	0,361; -3,395	0,160; -1,047	0,830; -0,216	4,661; -0,731
Eğitim Durumu					
İlkokul	35,19±4,41	18,77±1,89	36,68±5,03	25,54±3,91	10,61±2,33
Ortaokul	36,78±4,90	18,70±2,70	36,51±6,87	26,13±2,61	11,54±2,02
Lise	36,28±4,93	18,26±3,05	36,87±6,42	25,70±3,98	11,26±3,17
Üniversite	35,53±4,56	18,94±2,93	38,08±6,25	25,13±2,86	12,43±2,37
Test Değeri (p; F)	0,160; 1,410	0,349; 1,099	0,016; 1,671	0,390; 1,034	0,014; 0,174
Gelir Durumu					
Gelir giderinden az	34,94±4,80	17,69±2,84	36,51±5,51	25,46±4,30	10,49±2,36
Gelir giderine eşit	35,64±4,86	17,77±2,98	35,0±6,61	25,46±3,33	10,88±3,32
Gelir giderinden fazla	35,01±4,44	17,96±2,99	36,39±7,46	25,56±2,71	11,02±2,15
Test Değeri (p; F)	0,570; 1,410	0,328; 1,118	0,182; 1,240	0,979; 0,121	0,164; -2,147
Çocuk Sayısı					
Bir çocuk	34,19±4,59	17,70±3,01	39,32±6,95	25,33±3,34	10,43±2,45
İki çocuk	35,61±4,71	18,04±2,71	35,37±6,25	25,57±3,57	10,81±2,46
Üç çocuk	36,88±4,89	17,85±3,00	37,52±7,09	25,41±2,58	11,69±1,99
Test Değeri (p; F)	0,079; 1,644	0,964; 0,514	0,018; 1,649	0,844; 0,170	0,234; 0,160
Aile Tipi					
Çekirdek	35,30±4,77	11,70±2,90	35,21±6,47	25,38±3,30	10,84±2,36
Geniş	36,24±5,17	18,14±3,20	37,03±7,22	26,0±3,96	10,79±1,72
Parçalanmış	36,06±4,42	18,69±3,32	36,06±8,33	26,06±2,86	11,31±2,41
Test Değeri (p; KW)	0,779; 0,500	0,468; 1,520	0,356; 2,068	0,453; 1,584	0,648; 0,867
Bilgi alma					
Evet	34,85±4,44	18,13±2,87	36,27±6,53	24,95±2,23	12,01±1,78
Hayır	35,67±4,89	16,96±3,01	33,38±6,54	25,68±3,38	10,98±2,45
Test Değeri (p; t)	0,171; -1,370	0,002; -3,199	0,001; -3,532	0,075; -1,750	0,005; -3,650

Başka ölçüm araçlarının kullanıldığı benzer çalışmalarda da ebeveynlerin istismar farkındalık durumlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir.^{6,20} Çocuk istismarı konusunda bir sistematik derlemede de farkındalık durumu fiziksel ve cinsel istismara yönelik orta ile iyi arasında iken, duygusal istismar ve ihmale yönelik daha az olduğu belirlenmiştir.¹³ Çocukluklarda duygusal istismar en sık rastlanan istismar türüdür

ancak tanımlanması en zor, en az fark edilen ve çalışılan istismar çeşididir. Duygusal istismar ve ihmalin izleri, fiziksel ve cinsel istismar gibi görünür olmayabilir. Aynı zamanda ebeveynler bağırma-azarlama, odaya kapatma, korkutma, tehdit etme, kötü söz söyleme, sevgisinden mahrum bırakma gibi davranışları disiplin yöntemi olarak kullanabilir ve farkında olmadan duygusal istismarda bulunabilir.²² Ebeveynlerin

duygusal istismara yönelik farkındalıklarının bu duruma bağlı olabileceği düşünülmektedir. Ebeveynlik uygulamaları, bir çocuğun sorunlu davranışa katılımını artırabilir, bu durum şefkat eksikliği ve birçok psikolojik ve fiziksel olarak zararlı davranış ve etkinin varlığı ile özetlenir.²³ Çocuklar sağlıklı büyüme gelişme için sağlıklı ve etkili ebeveynlik desteğine ihtiyaç duymaktadır. Diğer taraftan ebeveynler ihmal ve istismar farkındalık eksikliği nedeniyle bilmeden kendi çocuklarını ihmal ve/veya istismar edebilmektedir. Bu nedenle, sonuçlarımız ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı farkındalığı konusunda bilinçlendirilmesi ihtiyacını doğrulamaktadır.

Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismar farkındalığının değişkenler açısından incelenmesi, ebeveynlerin eksikliklerinin belirlenmesi, ebeveynlerin farkındalığını artırmaya yönelik çalışmaların desteklenmesi ve eğitim programlarının düzenlenmesi için katkı sağlayacaktır. Birçok araştırma çocuk ihmal ve istismarı ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu gibi değişkenler arasında ilişki bulmuştur^{20,24,25}, bazı çalışmalarda da ebeveynlerin bu özelliklerinin risk oluşturduğu saptanmıştır.²⁶ Asla ve ark. (2011) çalışmalarında annelerin babalara göre fiziksel istismar farkındalıklarının yüksek olduğunu belirlemiştir.²⁷ Çalışma bulgularımıza benzer şekilde Ünal ve Boz'da (2020) anne-babaların farkındalık puanlarının cinsiyete göre farklılıkları dikkate alındığında, annelerin farkındalık puanlarının babalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.⁶ Bu durum, annelerin çocuk bakımında birincil rolü oynaması ile açıklanabilir. Sağlıklı anne-çocuk etkileşimi ve iletişiminin çocuk ihmalini ve istismarını azaltabileceğini savunulmakta olup, bu çalışmalarla da annelerin çocuklarının hayatındaki önemi desteklenmiştir.

Çalışmada ebeveynlerin duygusal ihmal ve istismara yönelik farkındalıklarının üniversite mezunu annelerde diğer gruptan yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer olarak Amerika, Hindistan ve Ürdün'deki araştırmalarda eğitim düzeyi

yüksek olan ebeveynlerin daha yüksek düzeyde çocuk cinsel istismarı farkındalığına sahip olduğu belirlenmiştir.^{25,28,29} Benzer çalışmalarda ebeveynlerin eğitim düzeyi ile çocuk ihmal ve istismarı farkındalığı arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir.^{20,24} Hendaus ve ark. çalışmasında eğitim durumunun yüksek olması, kişilerin çocuklarını istismar etmesini engelleyecek yasalar ve çocuk istismarının ciddi bir sorun olduğu ve katı uygulanabilir yasaların olması gerektiği ile ilişkilendirilmiştir.³⁰

Çocuk sayısına göre ebeveynlerin duygusal istismara yönelik farkındalıklarının anlamlı farklılık gösterdiği ve bir çocuğa sahip ebeveynlerin bu alt boyuttan iki ve üç çocuğa sahip ebeveynlerden yüksek puan aldığı tespit edilmiştir ($p<0.05$). Akün ve Çetin (2020) çalışmasında çocuk sayısının istismar farkındalığını etkilediği, tek çocuğu olan ebeveynlerin daha fazla istismar farkındalığına sahip olduğu belirlenmiştir. Benzer başka bir çalışmada da ebeveynlerin çocuk sayısının artması ile duygusal istismar ve ihmal uygulama oranlarının arttığı saptanmıştır.²⁴ Ünal Bozcan ve ark. (2019) çalışmasında ise ebeveyn istismar farkındalığının çocuk sayısından etkilenmediği bildirilmiştir.³¹ Bir çocuğun genel gelişimi için ebeveynlerin her türlü gücüne ve desteğine ihtiyaç olmasından dolayı ailelerin maddi manevi yetebileceği kadar çocuk sahibi olabilmeleri gerekir.

Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı farkındalığı konusunda bilgilendirilmesi koruyucu bir müdahale olarak çocukları kötü muameleden koruyacaktır ve bu da çocuk ihmal ve istismar riskini azaltabilir. Bu çalışmada ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi alma durumlarının fiziksel, duygusal ve ihmale yönelik farkındalıklarını etkilediği belirlenmiştir. UNICEF, çocuklarla doğrudan veya dolaylı olarak temas halinde olan herkesin çocuk koruma eğitim programları yoluyla bilgi ve farkındalıklarını artırmasını önermektedir.³² Şenol (2021) çalışmasında ebeveyn eğitiminin programının çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi ve farkındalıklarını etkilediği

belirlenmiştir. Jin, Chen ve Yu (2019) araştırmasında ebeveynlere çocuk ihmal ve istismarını önlemeye yönelik verilen eğitim uygulamalarının çocukların kendini koruma becerilerini doğrudan etkilediği belirlenmiştir.³³ Çocuk ihmal ve istismarını

önleme programlarının başarısı, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarını nasıl tanımladıklarına bağlıdır. Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarını nasıl tanımladıklarını anlamının tek yolu, onların bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmektir.³

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismar farkındalık düzeyleri orta-düşük düzeyde olup, farkındalıklarının kabul edilemeyecek düzeyde düşük olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar çocuk sağlığı için ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve konuyla ilgili bilgi alma durumu çocuk istismar ve ihmali farkındalığı ile önemli ölçüde ilişkili faktörlerdir.

Çocuk ihmali ve istismarı vakalarını önlemek ve azaltmak için ebeveynler ve toplumun her bir üyesi tarafından bir bütün olarak uygun adımlar atılmalıdır. Ebeveynlere sağlıklı ebeveynlik ve

ihmal/istismar konusunda farkındalıklarını artırmaya yönelik eğitimlerin verilmelidir. Ayrıca ebeveynler tarafından koruyucu davranışların gelişmesinde, fikirlerini dile getirmelerinde, kendilerine olan güvenlerini artırmalarında ve gelecekte toplumun daha iyi bireyleri olmalarını sağlamalarında büyük yol kat edecek olan çocuklara bireysel güvenlik ve kendini savunma konusunda farkındalık eğitimleri verilmelidir. Çocuk sağlığı hemşireleri ve diğer sağlık çalışanları ihmal ve istismar düzeyi için yüksek risk taşıyan aileleri belirleyerek çocuğa kötü muameleyi önleme çalışmalarını yürütmeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Austin, A.E, Lesak, A.M. and Shanahan, M.E. (2020). "Risk and Protective Factors for Child Maltreatment: A Review". *Curr Epidemiol Rep*, 7 (4), 334-342.
2. Selçuk, E.D. ve Karadeniz, H. (2020). "Çocuk İstismarına Yol Açan Ailesel Nedenler ve Çocuğun Korunmasına Yönelik Önlemler". *Sağlık ve Toplum*, 20 (1), 30-35.
3. World Health Organization (1999). "Report of the Consultation on Child Abuse Prevention". 29-31. March, Geneva.
4. Dubowitz, H. (2013). Neglect in Children. *Pediatric Annals*, 42 (4), 73-77. doi: 10.3928/00904481-20130326-11.
5. Leventhal, J.M. and Asnes, A.G. (2013). "Child Abuse: From Neglect to Abuse". In: C.D. Rudolph, A.M. Rudolph, G.E. Lister, L.R. First, A.A. Gershon, J.M. Leventhal (Ed.). *Rudolph Pediatri* (137-143). Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
6. Ünal, H.B. and Boz, M. (2020). "Development of the Child Neglect and Abuse Awareness Scale For Parents and Its Relationship with Various Variables". *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13 (1), 21-34.
7. Power, C, Li, L. and Pereira, S.M.P. (2020). "An Overview of Child Maltreatment (Neglect and Abuse Associations with Developmental Trajectories and Long-Term Outcomes in the 1958 British Birth Cohort)". *Longitudinal and Life Course Studies*, 11 (4), 431-458.
8. Aydoğan, Y. ve Akduman, G.G. (2018). "Çocuk İhmal ve İstismar". In: E. ERETAY (Ed.). *Disiplinlerarası İstismar ve İhmal* (245-259). Ankara: Ayrıntı Basımevi.
9. Kerr, D.C, Lopez, N.L, Olson, S.L. and Sameroff, A.J. (2004). "Parental Discipline and Externalizing Behavior Problems in Early Childhood: The Roles of Moral Regulation and Child Gender". *J Abnormal Child Psychol.*, 32 (4), 369-83.
10. Üstüner Top, F. (2020). "Çocuk İhmali ve İstismarı". In: Ş. DİLLİ (Ed.), *Türkiye'de Çocuk Olmak* (336-366). Ankara: Pegem Akademi.
11. Strathearn, L, Giannotti, M, Kisely, S, Najman, J. and Abajobir, A. (2020). "Long-term Cognitive, Psychological, and Health Outcomes Associated with Child Abuse and Neglect". *Pediatrics*, 146 (4), e20200438..
12. Preethy, N.A. and Somasundaram, S. (2020). "Awareness of Child Abuse and Neglect Among Working Parents in Chennai, India: A Knowledge, Attitude and Practice (KAP) Survey". *J Family Med Prim Care*, 9 (2), 602-608.
13. Sheikh, M, Alanazi, A.M, Aljohani, D, Aljohani, L.L.M, Alatawi, M.S.M, Hazazi, A.S.J. ... and Baqadu, A.A. (2022). "Awareness of Child Abuse and Neglect Among the General Public in Saudi Arabia:A Systematic Review". *Cureus*, 14 (12), e32550. doi:10.7759/cureus.32550.
14. Turner, S, Taillieu, T, Cheung, K. and Affif, T.O. (2017). "The Relationship Between Childhood Sexual Abuse and Mental Health Outcomes Among Males: Results From A Nationally Representative United States Sample". *Child Abuse Negl*, 66, 64-72. doi: 10.1016/j.chiabu.2017.01.018.
15. Toth, S.L. and Manly, J.T. (2019). "Developmental Consequences of Child Abuse And Neglect: Implications for Intervention". *Child Development Perspectives*, 13 (1), 59-64.
16. Paavilainen, E. and Tarkka, M.T. (2003). "Definition and Identification of Child Abuse by Finnish Public Health Nurses". *Public Health Nurs*, 20 (1), 49-55.
17. Larsen, C.D, Sandberg, J.G, Harper, J.M, and Bean, R. (2011). "The Effects of Childhood Abuse on Relationship Quality: Gender Differences and Clinical Implications". *Fam Relat*, 60, 435-445. https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00661.x.

18. Stirling, J. and Amaya-Jackson, L. (2008). "Understanding the Behavioral and Emotional Consequences of Child Abuse". *Pediatrics*, 122 (3), 667-673. doi: 10.1542/peds.2008-1885.
19. Sofuoğlu, Z, Sarıyer, G. and Ataman, M.G. (2016). "Child Maltreatment in Turkey: Comparison of Parent and Child Reports". *Cent Eur J Public Health*, 24 (3), 217-222. doi: 10.21101/cejph.a4155.
20. Akgün, R. ve Çetin, H. (2020). "4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveyn Tutumlarının ve İstismar Farkındalıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma". *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 42-61.
21. Şenol, F.B. and Üstündağ, A. (2021). "The Effect of Child Neglect and Abuse Information Studies On Parents' Awareness Levels During the COVID-19 Pandemic". *Child Youth Serv Rev*, 131, 106271.
22. Güler, N, Uzun, S, Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). "Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler". *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 128-134.
23. Evans, S.Z, Simons, L.G. and Simons, R.L. (2012). "The Effect of Corporal Punishment and Verbal Abuse on Delinquency: Mediating Mechanisms". *J Youth Adolesc*, 41, 1095-110. doi: 10.1007/s10964-012-9755-x.
24. Ersoy Quadır, S, Özer, N, Yücel, G, Akar A. and Puse, M. (2019). "Parental Awareness on Emotional Abuse and Neglect". *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3 (2), 177-201.
25. Batham, Y, Koreti, S. and Gaur, A. (2019). "Are Parents and Children Aware of Child Sexual Prevention Education?". *Int J Contemp Pediatr*, 6 (6), 2277-2281.
26. Alqurashi, M.M, Horaib, Y.F, Alabbas, Z.A, Alsomali, A.H, Mohaimeed, S, Alshehri, N. ... and Alkhatem, Z.M. (2020). "Awareness and Knowledge of Parents About Child Abuse Among The General Population in Riyadh, Saudi Arabia". *International Journal of Medicine in Developing Countries*, 4 (1), 169-178.
27. Asla, N, de Paúl, J. and Pérez-Albéniz, A. (2011). Emotion Recognition in Fathers and Mothers at High-Risk for Child Physical Abuse. *Child Abuse Negl*, 35 (9), 712-721.
28. Pullins, L.G. and Jones, J.D. (2006). "Parental Knowledge of Child Sexual Abuse Symptoms". *J Child Sex Abus*, 15 (4), 1-18. doi: 10.1300/J070v15n04_01.
29. Alzoubi, F.A, Ali, R.A, Flah, I.H. and Alnatour, A. (2018). "Mothers' Knowledge & Perception About Child Sexual Abuse in Jordan". *Child Abuse Negl*, 75, 149-158.
30. Hendaus, M.A, Al-Khuzaei, A.M, Samarah, O, Hamad, S.G, Selim, BA. and El Ansari, W. (2020). Child Abuse and Neglect in A Rapidly Developing Country: Parents' Perspectives. *J Family Med Prim Care*, 9 (6), 3053-3059. Ünal Bozcan, E, Berkmen, B, Koran, N. ve Tatlıcalı, E. (2019). "4-6 Yaş Arasındaki Çocukların Ebeveynlerinin İstismara Yönelik Farkındalığı". *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 25 (97-1), 494-508. <https://doi.org/10.22559/folklor.961>.
31. Jackson, E. and Wernharm, M. (2005). "Child Protection Policies and Procedures Toolkit". London: Consortium for Street Children.
32. Jin, Y, Chen, J. and Yu, B. (2019). "Parental Practice of Child Sexual Abuse Prevention Education in China: Does It Have an Influence on Child's Outcome?". *Children and Youth Services Review*, 96, 64-69.
33. NSVRC. (2011). "Child Sexual Abuse Prevention and Risk Reduction: Literature Review for Parents & Guardians". Journal of Sexual Violence and Rape. Enola: North NSVRC Publications.